

**ІМПЕРАТИВ БЕЗПЕКИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

©2026 СОХАЦЬКИЙ О. Ю.

УДК 339.9:327.7:351.86
JEL Classification: C13; F10; F47; O11

Сохацький О. Ю.

Імператив безпеки у формуванні сучасної моделі міжнародних економічних відносин

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування імперативу безпеки як структуро-утворювального чинника формування сучасної моделі міжнародних економічних відносин в умовах глобальної турбулентності, воєнних і гео економічних загроз. У дослідженні використано методи концептуального аналізу, порівняльного зіставлення ліберальної та безпеково-орієнтованої моделей міжнародних економічних відносин, систематизації інструментів торговельної, інвестиційної та фінансової політики, а також логічного моделювання трансформаційних процесів. Обґрунтовано, що безпека перестає розглядатися як зовнішнє обмеження економічної взаємодії та набуває статусу імперативу, який визначає конфігурацію міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків, технологічного обміну й участі держав у глобальних ланцюгах створення вартості. Показано, що воєнні та гібридні конфлікти, санкційні режими й гео економічна фрагментація спричиняють перехід від логіки максимізації ефективності до пріоритету стійкості, надійності постачання та стратегічної автономії. Доведено, що цифровізація виступає амбівалентним чинником міжнародних економічних відносин: з одного боку, вона підвищує ефективність інтеграції суб'єктів господарювання у глобальні ринки, з іншого формує нові кібер- і фінансові ризики, що потребують інституціоналізації механізмів управління економічною безпекою. Зроблено висновок, що безпеково-орієнтована модель міжнародних економічних відносин стає стійкою характеристикою сучасної світової економіки та вимагає перегляду традиційних підходів до формування економічної політики держав.

Ключові слова: імператив безпеки, міжнародні економічні відносини, гео економічна фрагментація, friend-shoring, стратегічна автономія, стійкість (resilience), глобальні ланцюги створення вартості, цифровізація, кіберризики, економічна безпека.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2026-1-34-42>

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 20.

Сохацький Олександр Юрійович – доктор філософії, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: s_sokhatsky1993@ukr.netORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8735-866X>UDC 339.9:327.7:351.86
JEL Classification: F02; F52**Sokhatskyi O. Yu. Security Imperative in Shaping the Contemporary Model of International Economic Relations**

The aim of this article is to provide a theoretical and methodological substantiation of the security imperative as a structural factor shaping the contemporary model of international economic relations under conditions of global turbulence, military conflicts, and geoeconomic fragmentation. The study applies methods of conceptual analysis, comparative assessment of liberal and security-oriented models of international economic relations, systematization of trade, investment, and financial policy instruments, and logical modeling of transformation processes. It is substantiated that security is no longer perceived as an external constraint on economic interaction but has become an imperative determining the configuration of international trade, investment flows, technological exchange, and countries' participation in global value chains. The article demonstrates that wars, hybrid threats, sanctions regimes, and geoeconomic fragmentation cause a transition from the logic of maximizing efficiency toward prioritizing resilience, reliability of supply, and strategic autonomy. It is proved that digitalization has an ambivalent impact on international economic relations: on the one hand, it enhances efficiency and integration of economic entities into global markets; on the other hand, it generates new cyber and financial risks that require the institutionalization of economic security management mechanisms. The study concludes that the security-oriented model of international economic relations is becoming a stable feature of the modern global economy and necessitates a revision of traditional approaches to formation of the economic policy of countries.

Keywords: security imperative, international economic relations, geoeconomic fragmentation, friend-shoring, strategic autonomy, resilience, global value chains, digitalization, cyber risks, economic security.

Fig.: 2. Tabl.: 2. Bibl.: 20.

Sokhatskyi Oleksandr Yu. – PhD, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., 46009, Ukraine)

E-mail: s_sokhatsky1993@ukr.netORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8735-866X>

Вступ. Сучасна система міжнародних економічних відносин зазнає глибоких структурних трансформацій, зумовлених посиленням глобальної нестабільності, фрагментацією світової економіки, зростанням геополітичної напруженості та поширенням воєнних і гібридних конфліктів. За цих умов традиційні підходи до аналізу міжнародної економічної взаємодії, що ґрунтувалися на пріоритеті лібералізації, економічної ефективності та максимізації вигід від взаємозалежності, виявляються недостатніми для пояснення нових моделей поведінки держав і наднаціональних акторів. Однією з ключових тенденцій сучасного етапу розвитку міжнародних економічних відносин є інституціоналізація безпеки як визначального чинника формування економічної політики на глобальному, регіональному та національному рівнях. Безпека поступово перестає розглядатися як зовнішнє обмеження економічної взаємодії і набуває статусу імперативу, що безпосередньо впливає на конфігурацію міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків, фінансових відносин, технологічного обміну та участі країн у глобальних ланцюгах створення вартості. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах воєн, постколоніальних трансформацій та перегляду усталених моделей економічної інтеграції. Поглиблення асиметрії розвитку, посилення залежності від критичних ресурсів і технологій, використання економічних інструментів як засобів політичного та безпекового тиску актуалізують необхідність переосмислення ролі міжнародних економічних відносин у системі забезпечення національної та глобальної безпеки. У цьому контексті дедалі більшого значення набувають питання стратегічної автономії, економічного суверенітету, стійкості ланцюгів постачання та селективного економічного співробітництва.

Водночас зазначені трансформації формують окремий науковий запит на уточнення ролі безпекових детермінант у міжнародній економічній взаємодії та на рівні суб'єктів господарювання, оскільки цифровізація, технологічна конкуренція й «ланцюгові» шоки підсилюють уразливість підприємств, галузей і національних економік. Окремі аспекти формування стійкої системи економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах розвитку цифровізації активно розглядаються в сучасному науковому дискурсі, зокрема у зв'язку з цифровими ризиками, інституційною стійкістю, корпоративним управлінням, а також зростанням невизначеності та системних загроз. У зарубіжних дослідженнях останніх років проблематика взаємозв'язку цифрової трансформації та безпекових вразливостей економічних систем аналізується в межах підходів до економічної стійкості, гео економічної конкуренції та «мережевої» залежності (зокрема у працях D. Rodrik, H. Farrell, A. Newman, G. Shinazi та ін.).

Водночас у вітчизняній науці питання економічної безпеки підприємств, управління ризиками, фінансової стійкості та адаптації до цифрових змін висвітлюються у працях О. Барановського, О. Ареф'євої, С. Ілляшенка, В. Ніценка, З. Живко, М. Денисенка, Л. Васильченко, К. Горячевої, А. Єліфанова, Д. Повзун, С. Руденка та інших учених. Попри зростаючу увагу до цієї проблематики, у сучасних дослідженнях усе ще недостатньо обґрунтовано принципи системного використання інструментів цифровізації

як складових цілісної моделі економічної безпеки суб'єктів господарювання, особливо за умов високої інтенсивності технологічних змін, посилення зовнішніх шоків і структурної невизначеності.

Попри зростаючу кількість досліджень, присвячених окремим аспектам економічної безпеки, гео економіки та міжнародної політичної економії, у науковому дискурсі все ще недостатньо систематизовано підходи до розгляду безпеки саме як структуро-утворювального імперативу формування сучасної моделі міжнародних економічних відносин. Це зумовлює потребу в комплексному теоретико-методологічному аналізі трансформації міжнародних економічних відносин крізь призму безпекових пріоритетів та обмежень, а також у виявленні каналів, через які безпекові міркування «перепрошивають» логіку торгівлі, інвестицій, фінансів, технологій і участі в глобальних ланцюгах вартості. У зв'язку з цим дослідження імперативу безпеки у формуванні сучасної моделі міжнародних економічних відносин є актуальним з огляду на необхідність поглиблення наукового розуміння закономірностей розвитку світової економіки в умовах глобальної турбулентності та формування ефективних підходів до економічної політики держав у системі міжнародної взаємодії.

Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні імперативу безпеки як структуроутворювального чинника формування сучасної моделі міжнародних економічних відносин та визначенні ключових каналів його впливу на конфігурацію міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків, фінансових взаємодій, технологічного обміну й участі держав у глобальних ланцюгах створення вартості в умовах глобальної турбулентності, воєнних і гібридних загроз та постколоніальних трансформацій.

Викладення основного матеріалу й отриманих наукових результатів. Імператив безпеки у сучасних міжнародних економічних відносинах (МЕВ) формується як відповідь на комплексне поєднання гео економічної фрагментації, загострення міждержавної конкуренції, воєнних і гібридних конфліктів, а також технологічних зрушень, що радикально змінюють характер глобальної економічної взаємодії. На відміну від класичної ліберальної парадигми МЕВ, у межах якої безпека розглядалася як зовнішнє по відношенню до економіки явище, сучасні дослідження дедалі частіше трактують її як внутрішній, системоутворювальний чинник економічних процесів.

У працях D. Rodrik (2021–2024 рр.) показано, що глобальна економіка входить у фазу «керованої відкритості», за якої держави свідомо поєднують інструменти лібералізації з вибірковими обмеженнями міжнародних потоків товарів, капіталу й технологій з метою зниження стратегічних ризиків [1; 2]. Такий підхід означає відхід від універсалізму економічної глобалізації та посилення ролі національних пріоритетів безпеки у формуванні економічної політики. Концептуально близьку позицію обґрунтовують H. Farrell та A. Newman (2023), які доводять, що глобальні фінансові, технологічні та логістичні мережі перетворилися на інфраструктури влади, через які держави здатні реалізовувати санкційний, регуляторний і безпековий вплив [11].

У межах МЕВ це означає трансформацію критеріїв ефективності міжнародної економічної взаємодії: поряд із

показниками зростання, продуктивності та вигод від спеціалізації дедалі більшого значення набувають категорії стійкості (resilience), надійності постачання, технологічного суверенітету та керованості ризиками. Економічна безпека за таких умов виступає ключовим орієнтиром формування торговельної, інвестиційної, фінансової та індустріальної політики, що проявляється через зміну інструментів регулювання основних каналів міжнародної економічної взаємодії (табл. 1).

За оцінками International Monetary Fund (2023–2024), процеси гео економічної фрагментації можуть призвести до довгострокових втрат світового ВВП у межах 2–7 % [4; 5], однак водночас вони стимулюють держави до диверсифікації економічних зв'язків, перегляду ланцюгів постачання та формування нових регіональних конфігурацій МЄВ, у яких безпекові міркування відіграють визначальну роль.

Безпековий імператив реалізується в системі МЄВ через низку взаємопов'язаних каналів, ключовими серед

Таблиця 1

Основні канали впливу імперативу безпеки на міжнародні економічні відносини

Канал	Ключові інструменти	Домінуючий безпековий ефект
Міжнародна торгівля	Експортний контроль, санкції, friend-shoring, стратегічні резерви	Зниження залежності від ризикових партнерів
Інвестиції	Скринінг ПІІ, обмеження М&А, вимоги до локалізації	Захист критичної інфраструктури
Технології	Контроль трансферу, стандарти, обмеження доступу	Технологічний суверенітет
Фінанси	Фінансові санкції, комплаєнс, контроль платежів	Управління системними ризиками

Джерело: авторська систематизація за матеріалами та підходами [3–6]

яких є міжнародна торгівля, рух капіталу, технологічний обмін і фінансові відносини. Саме через ці канали безпекові пріоритети трансформуються в конкретні економічні рішення та інституційні механізми, систематизація яких наведена в табл. 1.

Світова організація торгівлі у *World Trade Report 2023* наголошує, що сучасна торговельна політика дедалі частіше поєднує інструменти лібералізації з обмежувальними заходами, включно з експортним контролем, санкціями, режимами стратегічного резервування та механізмами «friend-shoring» [6]. Ця тенденція була підтверджена і поглиблена у подальших аналітичних матеріалах СОТ за 2024 р., де акцентовано увагу на зростанні частки торговельних обмежень, запроваджених з міркувань національної безпеки, а також на посиленні регіоналізації торговельних потоків у межах «довірих» економічних блоків [8]. У доповідях міжнародних організацій 2025 р. підкреслюється, що безпеково мотивована торговельна політика дедалі частіше стає структурною характеристикою світової торгівлі, а не тимчасовою реакцією на кризові події, що істотно змінює умови доступу до ринків і правила міжнародної конкуренції [9]. У сфері міжнародних інвестицій аналогічні процеси проявляються через запровадження скринінгу прямих іноземних інвестицій, обмеження злиттів і поглинань у стратегічних секторах та посилення вимог до походження капіталу.

У логіці еволюції міжнародних економічних відносин перехід до безпеково-орієнтованої моделі не є одномоментним процесом, а формується поступово під впливом накопичення зовнішніх шоків і кризових подій. Фінансова криза 2008–2009 рр., пандемія COVID-19, енергетичні та продовольчі кризи, а також загострення геополітичної конкуренції продемонстрували обмеженість глобалізаційної моделі, побудованої на глибокій взаємозалежності без належних механізмів управління ризиками. У результаті безпека починає розглядатися не як виняток із правил міжнародної економічної взаємодії, а як її базова умова.

Важливим наслідком зазначених зрушень є пересмислення ролі держави в системі міжнародних економічних відносин. Держава дедалі активніше поєднує інструменти торговельної, інвестиційної, фінансової та промислової політики з безпековими цілями, формує нові гібридні режими регулювання. У межах таких режимів пріоритет надається не максимізації короткострокових економічних вигід, а зниженню стратегічних вразливостей, захисту критичної інфраструктури та забезпеченню довгострокової стійкості національних економік у глобальному середовищі [10].

Зазначені процеси створюють передумови для посилення асиметрій у міжнародних економічних відносинах, оскільки можливості реалізації безпеково-орієнтованих стратегій істотно різняться залежно від рівня розвитку, інституційної спроможності та доступу до ресурсів. Саме в цьому контексті особливо загострюються проблеми постколоніальних економік і країн, залучених до воєнних протистоянь, для яких імператив безпеки поєднується з обмеженими можливостями економічного маневру та високою залежністю від зовнішніх факторів.

У постколоніальних економіках імператив безпеки набуває особливої ваги через поєднання історично сформованих структур залежності, асиметричного включення до міжнародного поділу праці та обмежених інституційних спроможностей держав.

Такі країни, як правило, характеризуються вузькою експортною спеціалізацією, залежністю від імпорту критичних товарів і технологій, а також високою чутливістю до зовнішніх шоків, що суттєво обмежує їхню здатність реалізувати автономну економічну політику в системі міжнародних економічних відносин.

D. Rodrik наголошує, що універсальні рецепти лібералізації та дерегуляції, які активно застосовувалися у постколоніальних державах наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., не враховують структурних асиметрій розвитку та призводять до консервації залежного типу інтеграції у сві-

тову економіку [1]. У сучасних умовах глобальної нестабільності це трансформується у підвищену вразливість до санкційного тиску, торговельних обмежень і маніпуляцій доступом до фінансових та технологічних ресурсів.

Воєнні та гібридні конфлікти суттєво посилюють зазначені дисбаланси, перетворюючи міжнародні економічні відносини на інструмент реалізації безпекових і геополітичних цілей. Як показують дослідження Н. Farrell та А. Newman, економічні мережі у сфері фінансів, логістики та технологій у воєнних умовах дедалі частіше використовуються як засоби примусу, що змінює традиційну логіку економічної взаємодії між державами [11]. Щоб уточнити механізми цього впливу, доцільно виокремити три взаємопов'язані напрями, через які воєнний фактор «перепрошиває» структуру МЕВ.

По-перше, війни спричиняють ерозію інституційних режимів торгівлі та інвестицій, коли правила відкритості дедалі частіше заміщуються режимами винятків, санкцій і селективного доступу до ринків. У такій конфігурації економічна взаємодія вибудовується не лише на основі порівняльних переваг, а й через критерії політичної лояльності та безпекової сумісності партнерів. Практичним наслідком цього стає зміна географії торгівлі, а саме зростає значення альтернативних коридорів, портів і транзитних вузлів, а також підвищується роль «безпечних» юрисдикцій у забезпеченні безперервності постачання; витрати на логістику, страхування, комплаєнс і контрактні гарантії перетворюються на складову безпекової ціни міжнародної кооперації [12].

По-друге, воєнні конфлікти різко актуалізують проблему критичних залежностей від енергетичних ресурсів, продовольства та транспортних коридорів до ключових технологій і фінансової інфраструктури. Це стимулює держави до диверсифікації джерел постачання й формування резервних логістичних та виробничих контурів, а також зумовлює перенацелювання інвестиційних потоків від чого капітал тяжіє до секторів і територій із нижчими ризиками ескалації та більш передбачуваними режимами регулювання, тоді як стратегічні галузі (енергетика, транспорт, зв'язок, оборонні технології) дедалі частіше потрапляють під пріоритети державної підтримки та контролю. У цій логіці інвестиційний скринінг, вимоги локалізації та контроль критичної інфраструктури стають стандартними інструментами безпеково-орієнтованої моделі МЕВ [14].

По-третє, затяжні воєнні протистояння змінюють роль держави в економіці, посилюючи координаційну, регуляторну та інвестиційну функції, і водночас прискорюють структурну перебудову глобальних ланцюгів вартості. Компанії переходять від оптимізації «just-in-time» до моделей із запасами, дублюванням постачальників, регіоналізацією виробництва та підвищенням ролі надійності контрагентів. Як наслідок, критерій ефективності поступається критерію стійкості, а оцінка ризику (включно з політичним, санкційним і військовим) інтегрується у базові рішення щодо контракування, технологічної кооперації та фінансування.

Ці процеси формують нову конфігурацію міжнародної економічної взаємодії, у якій «вартість» ланцюга дедалі

частіше визначається не лише ціною та продуктивністю, а здатністю витримувати шоки, швидко відновлюватися та забезпечувати передбачуваність постачання. Відповідно зростає значення індикаторів стійкості (time-to-recover, time-to-survive), географічної диверсифікації, контрактної дисципліни та прозорості походження критичних компонентів, що дедалі частіше закріплюється у вимогах до закупівель і корпоративного управління.

У практичному вимірі це призводить до посилення промислової та інфраструктурної політики держав, яка набуває характеру «безпеково-орієнтованого розвитку». Держави розширюють інструментарій підтримки критичних секторів через субсидії, державні гарантії, цільові програми локалізації та механізми пріоритетизації інвестицій у стратегічні технології й виробничі потужності. Така політика, з одного боку, підвищує стійкість національних економік, а з іншого – підсилює конкуренцію за ресурси та ринки, поглиблюючи тенденцію до регіоналізації та формування «економічних блоків довіри».

Одночасно зростає роль стандартів і комплаєнсу як інструментів управління ризиками у міжнародних ланцюгах вартості. Розширення санкційних режимів, вимог експортного контролю, правил належної обачності (due diligence) і верифікації контрагентів змінює саму архітектуру контракування: компанії змушені інвестувати в аналітику ризиків, моніторинг постачальників, перевірку ланцюгів походження та адаптацію фінансових механізмів. У результаті формується новий баланс між відкритістю та захищеністю, де безпека стає критерієм відбору партнерів і умовою довгострокової міжнародної кооперації.

Запропонована на рис. 1 модель структурної трансформації міжнародних економічних відносин відображає послідовний перехід від воєнних і гео економічних загроз до глибинної перебудови глобальної економічної архітектури. Її ключова аналітична цінність полягає у демонстрації того, що безпекові обмеження не є ізольованими або тимчасовими заходами, а виступають катализатором системних змін у торгівлі, інвестиціях і глобальних ланцюгах створення вартості. За таких умов міжнародні економічні відносини втрачають універсальний характер і дедалі більше формуються у межах фрагментованих, політично та безпеково зумовлених економічних просторів.

Важливо підкреслити, що безпекові обмеження, зображені на другому етапі моделі, мають багатовимірний характер і охоплюють не лише санкційні режими або експортний контроль, а й ширший спектр інструментів економічного регулювання, включно з інвестиційним скринінгом, обмеженням доступу до критичних технологій, стандартами походження та вимогами до локалізації виробництва. Отже, торговельні й інвестиційні рішення дедалі частіше ухвалюються не на основі мінімізації витрат чи максимізації прибутку, а з урахуванням стратегічних ризиків, політичної стабільності партнерів і рівня їхньої безпекової сумісності [15].

Подальший етап трансформації, пов'язаний із перебудовою глобальних ланцюгів вартості, засвідчує зміну домінуючої логіки організації міжнародного виробництва. Якщо у попередні десятиліття ключовим орієнтиром була оптимізація за принципом «just-in-time», то в

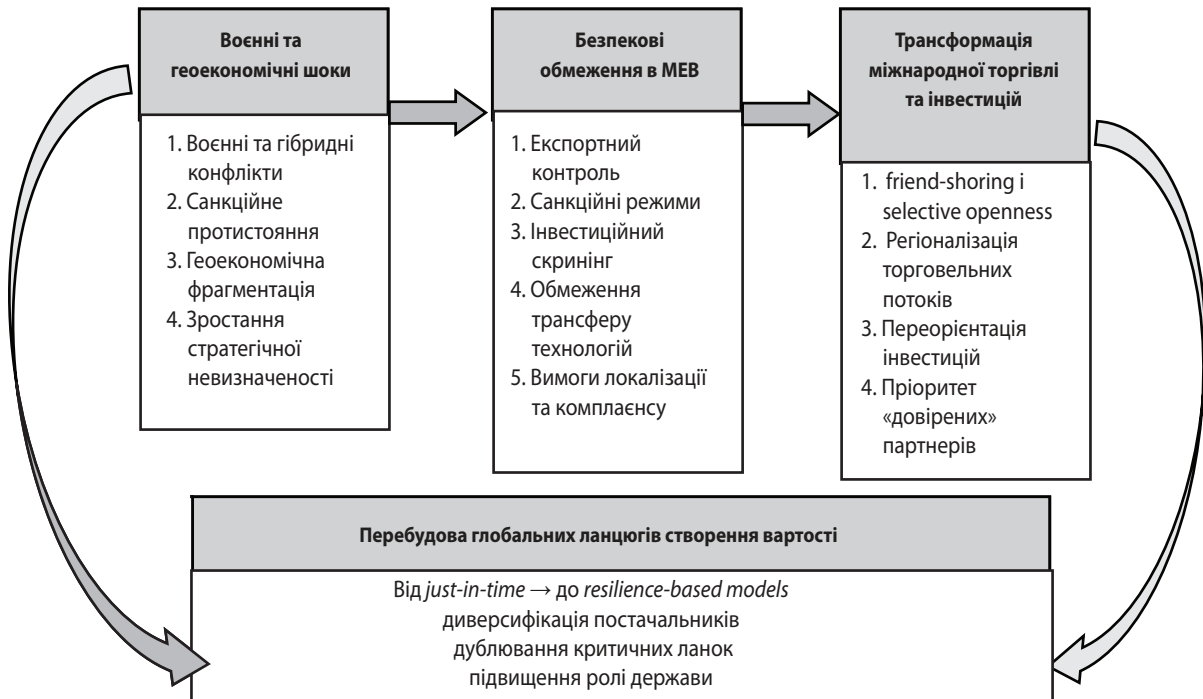

Рис. 1. Структурна трансформація міжнародних економічних відносин під впливом воєнних і гео економічних чинників

Джерело: авторська модель на основі узагальнення підходів D. Rodrik, H. Farrell, A. Newman та аналітики IMF і WTO [1; 4–8; 11]

умовах воєнної та гео економічної нестабільності на перший план виходять критерії надійності, диверсифікації та адаптивності. Це сприяє регіоналізації виробництва, зростанню ролі «дружніх» юрисдикцій та формуванню нових конфігурацій міжнародної кооперації, у яких економічна ефективність підпорядковується завданню забезпечення стійкості.

Імператив безпеки трансформує міжнародні економічні відносини з відкритої, глобально інтегрованої системи у більш сегментовану, ієрархічно організовану модель, де доступ до ринків, капіталу та технологій визначається не лише економічними, а й політико-безпековими чинниками. Це зумовлює необхідність переосмислення класичних теорій МЕВ і формування нових аналітичних підходів, здатних адекватно пояснити поведінку держав і транснаці-

ональних акторів у середовищі підвищеної невизначеності та конфліктності.

У цьому контексті імператив безпеки в МЕВ дедалі чіткіше проявляється як обмеження класичної логіки глобальної ефективності та як основа формування нових, більш фрагментованих, але потенційно стійкіших моделей міжнародної економічної взаємодії, що відрізняються за ключовими параметрами від традиційної ліберальної моделі (табл. 2).

Цифровізація є подвійним чинником у системі МЕВ: з одного боку, вона підвищує ефективність економічної взаємодії, з іншого – генерує нові безпекові ризики, пов'язані з кіберзагрозами, залежністю від цифрової інфраструктури та концентрацією технологічної влади. За оцінками International Monetary Fund у Global Financial

Таблиця 2

Порівняльна характеристика ліберальної та безпеково-орієнтованої моделей міжнародних економічних відносин

Критерій	Ліберальна модель МЕВ	Безпеково-орієнтована модель МЕВ
Ключова мета	Максимізація ефективності та вигод від інтеграції	Забезпечення стійкості та стратегічної автономії
Роль держави	Мінімальна, регуляторна	Активна, стратегічна
Торгівля	Лібералізація, відкриті ринки	Селективна відкритість, friend-shoring
Інвестиції	Вільний рух капіталу	Скринінг ПІІ, захист стратегічних секторів
Технології	Вільний трансфер	Контроль доступу та технологічний суверенітет
Ставлення до ризиків	Вторинні	Центральний елемент економічної політики

Джерело: авторська розробка на основі концептуальних підходів [16; 17]

Stability Report (2024), поширення цифрових фінансових сервісів і прискорення переказів здатні підсилювати канали «швидкого зараження» та системні ризики, зокрема через взаємопов'язаність ринків і поведінкові ефекти в умовах стресу [7].

У працях вітчизняних учених (О. Барановський, С. Ілляшенко, В. Ніценко, З. Живко, 2021–2024 рр.) обґрунтовано, що цифрова трансформація підприємств і національних економік потребує інтеграції інструментів управління

ризиками до систем економічної безпеки, з урахуванням міжнародних зобов'язань і обмежень, що виникають у межах МЕВ, а також узгодження цифрових стратегій із безпековими пріоритетами держав (рис. 2).

Запропонована на рис. 2 логіка впливу цифровізації на економічну безпеку суб'єктів господарювання у системі міжнародних економічних відносин відображає поетапний перехід від цифрової трансформації бізнес-процесів до формування нових ризиків і, зрештою, до необхідності ін-

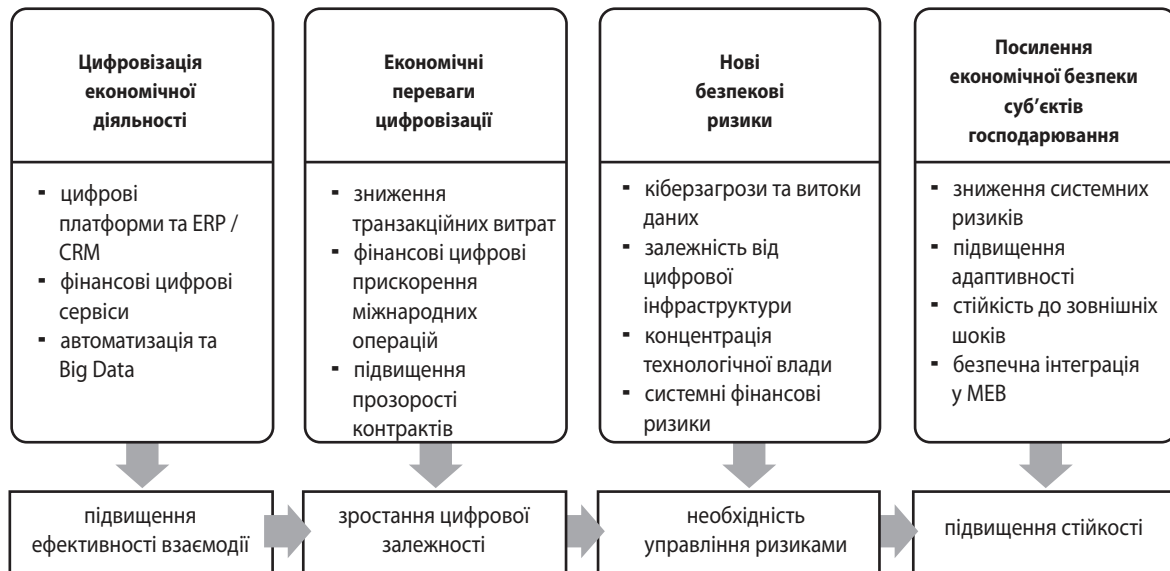

Рис. 2. Логіка впливу цифровізації на економічну безпеку суб'єктів господарювання у системі міжнародних економічних відносин

Джерело: авторська інтерпретація підходів до фінансової стійкості та системних ризиків [18]

ституціоналізації механізмів управління економічною безпекою. На відміну від макрорівневих безпекових трансформацій МЕВ, зображених на рис. 1, у цьому випадку акцент зроблено на мікрорівні рівні підприємств і організацій, які безпосередньо інтегруються у глобальні економічні мережі через цифрові інструменти.

Перший етап моделі пов'язаний із цифровізацією економічної діяльності, що охоплює впровадження цифрових платформ, ERP/CRM-систем, фінансових цифрових сервісів, автоматизації та використання великих масивів даних. У контексті міжнародних економічних відносин це забезпечує підвищення ефективності взаємодії між контрагентами, скорочення транзакційних витрат і прискорення міжнародних операцій, що розширює доступ суб'єктів господарювання до глобальних ринків [19].

Водночас другий етап відображає зростання цифрової залежності, яке є неминучим наслідком інтенсивної цифрової інтеграції. Залежність від цифрової інфраструктури, програмного забезпечення, платіжних систем і транснаціональних технологічних платформ формує нову конфігурацію вразливостей, у межах якої економічна ефективність дедалі більше супроводжується концентрацією ризиків. Це означає, що переваги цифровізації не можуть розглядатися ізольовано від потенційних загроз для економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Третій етап моделі пов'язаний із виникненням нових безпекових ризиків, серед яких ключовими є кіберзагрози, витоки даних, системні фінансові ризики, регуляторна асиметрія та концентрація технологічної влади. У системі міжнародних економічних відносин ці ризики мають транскордонний характер і здатні швидко поширюватися між ринками та юрисдикціями, що істотно підвищує вразливість підприємств до зовнішніх шоків і кризових подій [20].

Четвертий етап, відображений на рис. 2, демонструє перехід від пасивного реагування на ризики до активного управління економічною безпекою. Йдеться про впровадження кібербезпекових стандартів, фінансового та цифрового комплаєнсу, диверсифікацію цифрових постачальників, захист критичних даних, а також узгодження корпоративних стратегій із державним і наднаціональним регулюванням у сфері цифрової економіки. Саме на цьому етапі цифровізація починає розглядатися не лише як джерело ризиків, а і як інструмент їхнього контролю.

Загальним етапом моделі є відображення, саме посилення економічної безпеки суб'єктів господарювання, що проявляється у зниженні системних ризиків, підвищенні адаптивності та стійкості до зовнішніх шоків, а також у більш безпечній інтеграції підприємств у систему міжнародних економічних відносин. Таким чином, цифровізація

виступає не лінійним фактором підвищення ефективності, а складним процесом, результати якого залежать від здатності суб'єктів господарювання інтегрувати інструменти управління ризиками у власні моделі економічної поведінки в глобальному середовищі.

Висновок. У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасна система міжнародних економічних відносин перебуває у фазі глибокої структурної трансформації, зумовленої посиленням воєнних і геоекономічних загроз, фрагментацією світової економіки та інституціоналізацією безпеки як визначального чинника економічної політики. За цих умов безпека перестає виконувати роль зовнішнього обмеження міжнародної економічної взаємодії і набуває статусу структуро-утворювального імперативу, що визначає конфігурацію торгівлі, інвестицій, фінансових потоків і технологічного обміну.

Доведено, що імператив безпеки трансформує логіку функціонування міжнародних економічних відносин шляхом зміщення акценту з максимізації економічної ефективності на забезпечення стійкості, керованості ризиками та стратегічної автономії. Це проявляється у поширенні селективної відкритості, практик friend-shoring, інвестиційного скринінгу, експортного контролю та інших інструментів безпеково-орієнтованого регулювання, які дедалі частіше мають системний, а не тимчасовий характер.

На основі аналізу безпекових каналів трансформації МЕВ обґрунтовано, що воєнні та геоекономічні шоки ініціюють багаторівневу перебудову міжнародної економічної взаємодії: від ерозії усталених торговельних і інвестиційних режимів до глибокої трансформації глобальних ланцюгів створення вартості. Встановлено, що перехід від моделі *just-in-time* до орієнтованих на стійкість конфігурацій виробництва і постачання є ключовим наслідком інтеграції безпекових міркувань у рішення держав і транснаціональних корпорацій.

Особливу увагу в дослідженні приділено постколоніальним економікам і країнам, залученим до воєнних протистоянь, для яких імператив безпеки поєднується з обмеженими можливостями економічного маневру. Обґрунтовано, що асиметричне включення таких країн у міжнародний поділ праці та їхня залежність від критичних ресурсів і зовнішніх ринків посилюють вразливість до безпеково мотивованих обмежень і вимагають переосмислення традиційних підходів до економічної інтеграції.

Дослідження також підтвердило, що цифровізація виступає амбівалентним чинником у системі міжнародних економічних відносин. З одного боку, вона підвищує ефективність і швидкість міжнародної економічної взаємодії, з іншого формує нові системні ризики для економічної безпеки суб'єктів господарювання. Доведено, що стійка інтеграція підприємств у МЕВ в умовах цифрової трансформації можлива лише за умови інституціоналізації механізмів управління цифровими, фінансовими та кіберризиками на корпоративному, національному та наднаціональному рівнях.

Узагальнюючи отримані результати, зроблено висновок, що сучасна модель міжнародних економічних відносин еволюціонує у напрямі безпеково-орієнтованої парадигми, в межах якої економічна взаємодія дедалі більше визнача-

ється політико-безпековими пріоритетами, а не виключно ринковою логікою. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічних підходів до аналізу МЕВ, здатних адекватно відображати поведінку держав і економічних агентів в умовах глобальної турбулентності та підвищеної невизначеності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rodrik D. Why Does Globalization Fuel Populism? Economics, Culture, and the Rise of Right-Wing Populism. *Annual Review of Economics*. 2021. Vol. 13. P. 133–170. DOI: 10.1146/annurev-economics-070220-032416
2. Juhász R., Lane N. J., Rodrik D. The New Economics of Industrial Policy : NBER Working Paper 31538. 2023. DOI: 10.3386/w31538
3. Aiyar S., Ilyina A., Ruta M. et al. Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism : IMF Staff Discussion Note SDN/2023/001. Washington, DC : International Monetary Fund, 2023. DOI: 10.5089/9798400229046.006
4. World Trade Organization. World Trade Report 2023: Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future. Geneva : WTO, 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf
5. World Trade Organization. World Trade Report 2024: Trade and inclusiveness: How to make trade work for all. Geneva : WTO, 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr24_e/wtr24_e.pdf
6. World Trade Organization. World Trade Report 2025: Making trade and AI work together to the benefit of all. Geneva : WTO, 2025. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr25_e.pdf
7. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report. April 2024: The Last Mile: Financial Vulnerabilities and Risks. Washington, DC : IMF, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/publications/gfsr/issues/2024/04/16/global-financial-stability-report-april-2024>
8. International Monetary Fund. Cyber Risk: A Growing Concern for Macroeconomic Stability // *Global Financial Stability Report. April 2024. Chapter 3*. Washington, DC : IMF, 2024. URL: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/gfsr/2024/april/english/ch3.pdf>
9. Лопатовський В. Г., Дубич Є. Б. Формування системи цифрових комунікацій підприємства: аспекти економічної безпеки бізнесу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Т. 7. № 4. С. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-4-9>
10. Терпило Д. А. Вплив інформаційних технологій на економічну безпеку підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9. № 2. С. 345–349. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-59>
11. Farrell H., Newman A. *Underground Empire: How America Weaponized the World Economy*. New York : Henry Holt and Company, 2023. URL: <https://henryholt.com/products/underground-empire>
12. Zhyvko Z., Zhyvko M. Economic Security Documentation System in Civil Aviation Enterprises: The Case of Airports. *Public Administration and Law Review*. 2025. № 3 (23). P. 52–64. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2025-3-52-64>
13. Z., Nikolashyn A., Semenets I., Karpenko Y., Zos-Kior M., Hnatenko I., Klymenchukova N., Krakhmalova N. Secure aspects

of digitalization in management accounting and finances of the subject of the national economy in the context of globalization. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. Vol. 39. P. 259–269.

14. Ілляшенко С. М., Ілляшенко Н. С. Цифровізація як перспективний напрямок інноваційного розвитку економіки України // *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 172. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60659>

15. Ілляшенко С. М. Цифровізація як стратегічний напрям повоєнного відновлення і інноваційного розвитку економіки України // *Актуальні проблеми економіки, підприємництва та менеджменту в епоху глобальних загроз* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Дніпро, 2025. С. 16–18. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/96621>

16. Chukurna O., Tardaskina T., Chaikovska M., Nitsenko V., Pankovets L., Kofman V. Transformation of e-commerce business models in the digital economy. *Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. № 5. P. 192–199.

DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-5/192>

17. Zayed N. M., Edeh F. O., Darwish S., Islam K. M. A., Kryshtal H., Nitsenko V., Stanislavuk O. Human resource skill adjustment in service sector: Predicting dynamic capability in post COVID-19 work environment. *Journal of Risk and Financial Management*. 2022. Vol. 15 (9).

DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm15090402>

18. Барановський О. І. Фінансова безпека критичної інфраструктури. *Фінанси України*. 2024. № 12. С. 7–24.

DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2024.12.007>

19. Барановський О. І., Путінцева Т. В. Формування комплексної програми забезпечення фінансової безпеки комерційних банків України. *Світ фінансів*. 2021. № 3 (68). С. 65–78.

DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2021.03.065>

20. Барановський О. Критична інфраструктура: безпековий вимір. 2025. URL: https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/5055/1/Baranovskyi_O_Krytychna_infrastruktura_bezpekovyi_vymir_2025.pdf

REFERENCES

Aiyar S., Ilyina A. & Ruta M. (2023). Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism: IMF Staff Discussion Note SDN/2023/001. *Washington, DC: International Monetary Fund*. <https://doi.org/10.5089/9798400229046.006>

Baranovskyi O. I. (2024). Finansova bezpeka krytychnoi infrastruktury [Financial security of critical infrastructure]. *Finansy Ukrainy*, 12, 7–24. <https://doi.org/10.33763/finukr2024.12.007>

Baranovskyi O. I. & Putintseva T. V. (2021). Formuvannya kompleksnoi prohramy zabezpechennia finansovoi bezpeky komertsiiynykh bankiv Ukrainy [Formation of a comprehensive program for ensuring the financial security of commercial banks of Ukraine]. *Svit finansiv*, 3 (68), 65–78. <https://doi.org/10.35774/sf2021.03.065>

Baranovskyi O. (2025). Krytychna infrastruktura: bezpekovyi vymir [Critical infrastructure: security dimension]. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/5055/1/Baranovskyi_O_Krytychna_infrastruktura_bezpekovyi_vymir_2025.pdf

Chukurna O., Tardaskina T., Chaikovska M., Nitsenko V., Pankovets L. & Kofman V. (2024). Transformation of e commerce business models in the digital economy. *Visnyk Natsionalnoho*

Hirnychoho Universytetu, 5, 192–199. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-5/192>

Farrell H. & Newman A. (2023). *Underground Empire: How America Weaponized the World Economy*. New York: Henry Holt and Company. <https://henryholt.com/products/underground-empire>

Illiashenko S. M. (2025). Tsyfrovizatsiia yak stratehichnyi napriam povoiennoho vidnovlennia i innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Digitalization as a strategic direction for post-war recovery and innovative development of the Ukrainian economy]. *Aktualni problemy ekonomiky, pidpriemnytstva ta menedzhmentu v epokhu hlobalnykh zahroz*: zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf [Actual problems of economics, entrepreneurship and management in the era of global threats: collection of materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 16–18). Dnipro. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/96621>

Illiashenko S. M. & Illiashenko N. S. (2022). Tsyfrovizatsiia yak perspektyvnyi napriamok innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Digitalization as a promising direction for the innovative development of the Ukrainian economy]. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy*: zb. tez dop. 3 yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf [Business, innovation, management: problems and prospects: collection of abstracts of the 3rd International scientific-practical conference] (pp. 172). Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60659>

International Monetary Fund. (2024). Global Financial Stability Report. April 2024: The Last Mile: Financial Vulnerabilities and Risks. *Washington, DC: IMF*. <https://www.imf.org/en/publications/gfsr/issues/2024/04/16/global-financial-stability-report-april-2024>

International Monetary Fund (2024). Cyber Risk: A Growing Concern for Macroeconomic Stability. *Global Financial Stability Report. April 2024. Chapter 3*. Washington, DC: IMF. <https://www.imf.org/-/media/files/publications/gfsr/2024/april/english/ch3.pdf>

Juhász R., Lane N. J. & Rodrik D. (2023). The New Economics of Industrial Policy: NBER Working Paper 31538. . <https://doi.org/10.3386/w31538>

Lopatovskyi V. H. & Dubych Ye. B. (2022). Formuvannya systemy tsyfrovoykh komunikatsii pidpriemstva: aspekty ekonomichnoi bezpeky biznesu [Formation of the enterprise digital communications system: aspects of business economic security]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 4(7), 69–75. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-4-9>

Rodrik D. (2021). Why Does Globalization Fuel Populism? Economics, Culture, and the Rise of Right Wing Populism. *Annual Review of Economics*, 13, 133–170. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-070220-032416>

Terpylo D. A. (2024). Vplyv informatsiynykh tekhnolohii na ekonomichnu bezpeku pidpriemstv [Influence of information technologies on the economic security of enterprises]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 2(9), 345–349. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-59>

World Trade Organization. (2023). World Trade Report 2023: Re globalization for a secure, inclusive and sustainable future. *Geneva: WTO*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf

World Trade Organization. (2024). World Trade Report 2024: Trade and inclusiveness: How to make trade work for all. *Geneva: WTO*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr24_e/wtr24_e.pdf

World Trade Organization. (2025). World Trade Report 2025: Making trade and AI work together to the benefit of all. Geneva: WTO. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr25_e.pdf

Zayed N. M., Edeh F. O., Darwish S., Islam K. M. A., Kryshchal H., Nitsenko V. & Stanislavskiy O. (2022). Human resource skill adjustment in service sector: Predicting dynamic capability in post COVID 19 work environment. *Journal of Risk and Financial Management*, 9(15). <https://doi.org/10.3390/jrfm15090402>

Zhyvko Z. & Zhyvko M. (2025). Economic Security Documentation System in Civil Aviation Enterprises: The Case of Airports. *Public Administration and Law Review*, 3 (23), 52–64. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2025-3-52-64>

Zhyvko Z., Nikolashyn A., Semenets I., Karpenko Y., Zos-Kior M., Hnatenko I., Klymenchukova N. & Krakhmalova N. (2022). Secure aspects of digitalization in management accounting and finances of the subject of the national economy in the context of globalization. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 39, 259–269.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2026 р.

Статтю прийнято до публікації 21.02.2026 р.

Оприлюднено 23.04.2026 р.